

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/1999 vp

Valtioneuvoston selvitys valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 7 päivänä toukokuuta 1999 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen valmistautumisesta Maailman kauppajärjestön WTO:n uuteen neuvottelukierrokseen (The Millenium Round) (E 15/1999 vp) maa- ja metsätalousvaliokunnalle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ministeri Kimmo Sasi, ulkoasiainsihteri Hannele Tikkanen ja linjanjohtaja Kim Luontonen, ulkoasiainministeriö

- neuvotteleva virkamies Antero Tuominen, maa- ja metsätalousministeriö
- kaupallinen neuvos Tuula Kulovesi, kauppa- ja teollisuusministeriö
- jaostopäällikkö Jouko Nieminen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto
- asiamies Rikard Korkman, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund
- johtaja Lea Lastikka, Elintarviketeollisuusliitto
- maa- ja metsätaloustieteiden maisteri Sanna Ahonen, Kansalaisjärjestöjen WTO-kampanja.

Lisäksi Suomen Kuluttajaliitto on antanut kirjallisen asiantuntijalausunnon.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Selvityksen pääasiallinen sisältö

Komissio on laatinut asiakirjan EU:n valmistautumisesta Seattlessa 30.11.—3.12.1999 pidettävään WTO:n ministerikokoukseen, jossa on tarkoitus päättää vuonna 2000 alkavaksi kaavailun uuden neuvottelukierroksen asialistasta ja muodoista. Asiakirja on EU:n tavoitteita tulevalle kierroksella kuvaava keskustelupaperi, jonka pohjalta asiaa käsiteltiin epävirallisessa kauppaministerikokouksessa Berliinissä 9.—10.5.1999. Berliinissä käydyn keskustelun pohjalta komis-

sio laatii tiedonannon, joka on tarkoitus esitellä yleisten asiain neuvostolle heinäkuussa. Neuvosto antaa asiasta omat päätelmänsä mahdollisesti lokakuussa. Päätelmät muodostavat aikanaan pohjan komission neuvottelumandaatille Seattlen ministerikokousta varten.

Komissio esittää asiakirjassaan perustelut EU:n tavoitteelle mahdollisimman laaja-alaisesta neuvottelukierroksesta. Uruguayn kierroksen neuvottelujen päätyttyä kauppapoliittiseen keskusteluun on tullut uusia aiheita, joiden suhdetta

kansainväliseen kauppajärjestelmään on syytä käsitellä. Laaja-alaista asialistaa puoltaa myös se, että vain tällä tavoin on mahdollista saada aikaan kaikkia WTO-osapuolia tyydyttävä kokonaisuus. Jatkoneuvottelujen kohteeksi jo sovitut asiat (ns. "built-in", eli sisäänrakennettu agenda: maatalous, palvelut, henkisen omaisuuden suojat, eräät sääntökysymykset) eivät yksinään täytä EU:n tavoitteita ja painottuvat liiaksi EU:lle hankalaan maatalouteen.

Asiakirjassa toistetaan EU:n tavoite lyhyestä, korkeintaan kolme vuotta kestävästä neuvottelukierroksesta, jonka tulokset on hyväksyttävä yhtenä kokonaisuutena ja kaikkien WTO-jäsenten toimesta (ns. "single-undertaking"). Tämä lähtökohta ei kuitenkaan estä ns. aikaisia tuloksia ("early harvest") jo ennen kierroksen päättymistä, mutta tällaiset tulokset on luettava lopulta osaksi kierroksen kokonaispakettia.

Tämän jälkeen asiakirjassa käydään läpi yleisellä tasolla EU:n tavoitteita kussakin asiakysymyksessä. Teksti muodostaa käytännössä yhteenvedon EU:n sisäisestä keskustelusta, jota on käyty komission eri aihealueista syksyn 1998 ja kevään 1999 aikana laatimien tausta-asiakirjojen pohjalta. Poikkeuksena on maatalous, josta EU:n sisäistä keskustelua ei Agenda 2000 -prosessista johtuen ole vielä käyty samassa laajuudessa kuin muista aiheista. Sisäänrakennetun agendan aiheiden lisäksi asiakirjassa käydään läpi agendalta toistaiseksi puuttuvista aiheista merkittävien, eli kysymys teollisuustullien tullialennuksista, sekä ns. uudet aiheet mukaan lukien kauppa ja ympäristö, investoinnit sekä kilpailu.

Asiakirjassa tarkastellaan myös tarvetta yhteistyöhön muiden maiden ja maaryhmien kanssa ("alliance-building") tulevien neuvottelujen asialistan aikaansaamiseksi. Keskeiseksi nousee kehitysmaiden erityisaseman huomioon ottaminen. EU:n ajaessa mahdollisimman laaja-alaisia neuvotteluja merkittävä osa kehitysmaista suhtautuu varauksellisesti koko neuvotteluihin. Pelkäänsä jo olemassa olevien sopimusten toimeenpanoa pidetään vaikeana.

Asiakirjassa käsitellään niin ikään tarvetta ottaa huomioon kansalaismielipiteen kehitys

WTO-asioissa. Asiakirjassa peräänkuulutetaan avoimuutta asioiden käsittelyssä kansallisella tasolla. Huomiota kiinnitetään kestävä kehityksen turvaamiseen yhtenä tulevien neuvottelujen taustatekijänä.

Valtioneuvoston kanta

Komission asiakirjan yleiset linjaukset niin neuvottelukierroksen muotojen kuin asiasisällönkin osalta vastaavat pitkälti Suomen omissa valmistelemissa keskusteluissa tähän mennessä esille tulleita tavoitteita. Mikään asiakirjassa ei näyttäisi olevan ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa.

Asiakirjassa kiinnittyy kuitenkin huomio siihen, ettei siihen sisälly vielä varsinaista strategiaa EU:n tavoitteiden läpiviemiseksi. Tekstissä tosin viitataan tarpeeseen asettaa omat tavoitteet realistiselle tasolle (erityisesti ns. uusien aiheiden osalta) sekä varoitetaan mahdollisuudesta joutua keskustelemaan myös EU:lle itselleen vaikeista kysymyksistä (markkinoillepääsy EU:lle itselleen herkissä tuotteissa esimerkiksi maataloutta ja tekstiilejä kuitenkin erikseen mainitsematta). Asiakirja ei kuitenkaan vielä sisällä minkäänlaista EU:n tavoitteiden priorisointia. Tavoitelista on edelleen maksimaalinen. Asiakirja ei myöskään käsittele kysymystä siitä, mistä tavoitteista oltaisiin ensimmäisinä valmiita luopumaan tai mitä omista tavoitteista ollaan valmiita maksamaan myönnytyksinä EU:lle itselleen vaikeammilla sektoreilla.

Vaikka taktisista syistä onkin tarkoituksenmukaista edetä mahdollisimman pitkälle laajalla, kaikenkattavalla tavoitelistalla, Seattlen ministerikokousta lähestyttäessä kaupankäynti muiden WTO-osapuolten kanssa on väistämättä edessä. Ja vaikka sisäisiä priorisointeja ei olekaan syytä liian aikaisin esitellä muille WTO-osapuolille, EU:n tulee olla sisäisesti tähän vaiheeseen riittävän ajoissa varautunut.

Käsitellessään neuvottelujen käynnistämisen kannalta oleellista kysymystä liittoutumien etsimisestä muiden WTO-osapuolten kanssa teksti antaa liian optimistisen kuvan laajan neuvottelukierroksen saamasta tuesta. Vaikka esimerkiksi Yhdysvallat puhuu EU:n tavoin laaja-alaisista

neuvotteluista, käsitteellä ei ole Yhdysvalloissa samaa sisältöä kuin EU:ssa. Yhdysvalloille riittää huomattavasti suppeampi neuvottelukokoinaisuus sen tavoitteiden täyttyessä pitkälti jo built-in -asialistan sekä Tyynenmeren alueen valtioiden järjestön APEC'in ajaman kahdeksaa sektoria koskevan tullialennusaloitteen kautta.

Tässä tilanteessa on mahdollista, että neuvotteluihin varauksellisemmin suhtautuvien kehi-

tysmaiden houkutteleva neuvottelukierroksen taakse jää pitkälti EU:n tehtäväksi. Tämä on otettava riittävässä määrin huomioon keskusteltaessa EU:n mahdollisuuksista vastata kehitysmaiden odotuksiin. Komission asiakirjassa tältä osin esitetty ei välttämättä riitä vastapainoksi EU:n omille laaja-alaisille tavoitteille. Sisäistä keskustelua asiasta on siis edelleen syytä jatkaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valiokunnan käsityksen mukaan Suomen maatalouden suurimmat ongelmat tulevissa WTO-neuvotteluissa liittyvät laajaa maatalouden kansainvälistä vapaakauppaa ajavien suurten, Euroopan ulkopuolisten tuottajamaiden pyrkimykseen lopettaa tai ainakin vähentää maataloudelle maksettavaa tukea ja saattaa maatalouden tuottajainnat lähemmäksi kansainvälistä hintatasoa. Ilmastollisista ynnä muista vastaavista syistä johtuen esimerkiksi Suomessa ei ole kuitenkaan mahdollista päästä niin alhaiseen tuotantokustannustasoon, joka sellaisenaan mahdollistaisi riittävän toimeentulon ja tuotannon jatkuvuuden turvaamisen maataloudenharjoittajille. Tästä syystä EU:n on edellytettävä tulevilta WTO-neuvotteluilta, että Suomen kaltaisten maiden maatalouksien erityispiirteet otetaan neuvotteluissa asianmukaisesti huomioon. Ennen muuta tulee varmistaa jatkossakin sellaisten tukiratkaisujen käyttö, jotka hyväksyttävällä tavalla riittävät turvaamaan maatalouselinkeinon harjoittamisen myös heikommilla tuotantoalueilla.

Lausunnossaan 26.5.1999 valtioneuvoston selvityksestä Agenda 2000:een liittyvien maatalousneuvotteluiden ajankohtaisesta tilanteesta (MmVL 4/1999 vp) valiokunta totesi, että yhteisön tulevien uudistusten valmistelussa lähtökohdana on oltava perheviljelmiin perustuva maatalous, joka ottaa huomioon elintarviketurvalli-

suuden, ympäristön, eläinten hyvinvoinnin, asutusrakenteen, työllisyyden, maiseman ja kulttuurin. Tämän maatalouden monivaikutteisuuden (multifunctionality) huomioon ottaminen avaa tien sille, että maataloustuen voidaan nähdä mahdollistavan myös näiden markkinattomien hyödykkeiden tuottamisen. Valiokunta toteaa nytkin, että unionin yhteisen maatalouspolitiikan tulee perustua siihen, että ylläpidetään halutun suuruista ja laatuista perheviljelmiin perustuvaa maataloustuotantoa unionin koko alueella. Suomen kannalta on oleellisen tärkeää, että maatalouspolitiikkaan saadaan lisää sellaisia tekijöitä, joissa tuki tasaa kilpailukyvyssä olevia eroja. Yhteisen maatalouspolitiikan periaatteisiin tulee kuulua, että maataloutta voidaan harjoittaa koko unionin alueella, myös vaikeissa olosuhteissa. Ilmastollisista, historiallisista ja muista vastaavista syistä johtuen monet eurooppalaiset maatilat eivät kykene maailmalta tulevaan avoimeen hintakilpailuun suuriin tuotantoyksikköihin tai muutoin alhaisiin tuotantokustannuksiin perustuvan maataloustuotannon kanssa. Näin myös mahdollisuudet vähentää eurooppalaisen maatalouden tukea ovat rajalliset. Myös mahdollisuudet käydä kauppaa Euroopan ulkopuolisten maiden kanssa perustuvat jatkossakin tietyn suuruisen tuen hyödyntämiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että EU joutuu turvautumaan myös tulevana vuosina niin alennusveloitteen piiriin kuuluvan keltaisen tuen kuin sinisen tuen kriteerien antamiin mahdollisuuksiin. Vihreän tuen kriteerit sellaisenaan ei-

vät anna riittävää liikkumavaraa tukien maksatukseen.

Valiokunta toteaa, että komission Agenda 2000 -suunnitelma tähtäsi siihen, että viljan, naudanlihan ja maidon osalta EU voisi jonkin ajan kuluessa luopua vientituen maksamisesta. Toimenpiteenä Agenda 2000:n kaltainen uudistus alentaa viljan interventiohintaa sekä maidon ja naudanlihan tukihintaa ei välttämättä kuitenkaan riitä turvaamaan unionin maatalouden kilpailukykyä. Myös kilpailijamaat tulevat aikaan alentamaan maataloustuotteidensa sisäisiä hintoja. Rehuviljan hinta EU:ssa on jo nykyisellään käytännössä maailmanmarkkinahintatasolla. Agendan mukainen hintojen alennus ei siten lisänne sen paremmin sianlihan kuin muidenkaan "viljajohdannaisten" kilpailukykyä.

Valiokunta katsookin, että maatalouden osalta WTO-neuvotteluissa on ennen muuta ratkaistava, millä tavoin maatalouskaupan avaamisesta ja tuottajahintojen laskusta viljelijöille aiheutuva kielteinen tulokehitys voidaan eliminoida. *Maatalouskauppaa koskevien neuvottelujen osalta EU:n tavoitteena tulee olla sellaisten tukijärjestelyjen säilyttäminen, jotka riittävät turvaamaan maataloudenharjoittajien tulotason ja tulokehityksen ja siten myös maataloustuotannon unionin koko alueella.*

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että Gatt-neuvottelujen historiassa teollisuustuotteiden tullialennukset on kaikilla neuvottelukierroksilla pyritty toteuttamaan markkinatasapainon säilyttävällä tavalla tiukasti vastavuoroisuutta noudattaen. Valiokunta edellyttääkin, että uudella WTO-kierroksella tullialennukset toteutetaan myös maatalouden osalta vastavuoroisuuden periaatetta noudattaen. *Unionin ei tule maatalousneuvotteluissa sitoutua merkittäviin uusiin markkinoille pääsyä koskeviin avauksiin, elleivät ne takaa yhtäläisiä vientimahdollisuuksia unionin maataloustuotteille.*

Valiokunta toteaa yleisen kehityssuunnan elintarvikemarkkinoilla olevan sen, että kilpailu kiristyy entisestään, minkä vuoksi kotimaisen elintarviketeollisuuden kilpailukyky tulee voida parantaa. *Samalla maatalouskaupan vapauttamiseen kytkeytyvät neuvottelut tulee käydä en-*

tistä enemmän myös kotimaiseen maatalousraaka-aineeseen sidoksissa olevan elintarviketeollisuuden näkökohdat huomioon ottaen. Vähimmäistavoitteena tulee olla, että tulevilla neuvottelukierroksella säilytetään niin maataloustuotteita kuin jalostettuja elintarvikkeita vievien yritysten kilpailuasema kolmansissa maissa. On myös tärkeää, että neuvotteluissa voidaan alen-
taa huipputulleja ainakin KIE-maiden osalta.

Ei-kaupalliset näkökohdat

Ei-kaupalliset näkökohdat tarkoittavat yhdellä kertaa sekä ruokaturvallisuutta että maatalouskaupan avaamisen kielteisiä ympäristö- ja yhteiskuntavaikutuksia. Uruguay'n kierroksella näiden kysymysten käsittely jäi kierroksen maatalouspaketin ulkopuolelle. Yhteiskuntavaikutuksista on jo edellä ollut puhe. *Jäljempänä esitettävien lisäperusteiden valiokunta korostaa ei-kaupallisten näkökohtien oleellisen tärkeää merkitystä ja edellyttää niiden asianmukaista huomioon ottamista neuvotteluissa.*

Sopimus terveys- ja kasvinsuojelutoimista (SPS-sopimus) syntyi osana Uruguay'n kierrosta. SPS-sopimus vahvistaa, ettei mitään osapuolta voi estää ottamasta käyttöön tai panemasta täytäntöön tarpeellisia toimia ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojaamiseksi. Samalla SPS-sopimus edellyttää, että kyseisiä toimenpiteitä ei sovelleta mielivaltaisella tavalla kansainvälisen kaupan esteenä. SPS-sopimuksessa osapuolet ovat myös sitoutuneet luomaan monenkeskiset, sääntöjen ja periaatteiden muodostamat puitteet terveys- ja kasvinsuojelutoimien käyttöönottamiselle, kehittämiselle ja täytäntöönpanolle, minkä ohella osapuolet tunnustavat kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten merkityksen tässä suhteessa. SPS-sopimus ei automaattisesti velvoita mitään osapuolta harmonisoimaan SPS-määräyksiä yhdenmukaisiksi kansainvälisen käytännön kanssa.

SPS-sopimuksen soveltaminen suojeltaessa ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä ja elämää on synnyttänyt yksittäisiä, mutta vakavia kaupakiistoja, mikä ilmeisesti on luonut tarpeen tarkistaa SPS-sopimuksen sisältöä. Kaupakiistoja

on syntynyt erityisesti kysymyksessä kasvua edistävillä hormoneilla tuotetun lihan sallittavuudesta. *Valiokunta katsookin, että SPS-sopimusta koskevissa kysymyksissä Suomen tulee kaikin keinoin estää sellainen sopimuksen mahdollinen tarkistaminen, joka johtaa markkinoilla olevien elintarvikkeiden laadun heikkenemiseen tai laatua koskevien varotoimenpiteiden heikentämiseen. Viimeaikaiset tapahtumat osoittavat päinvastoin, että elintarvikkeiden markkinavalvontaa tulee lisätä nykyisestä ja että havaittuihin epäkohtiin tulee puuttua viivytystä jatkuvasti.*

Valiokunta on eri yhteyksissä (muun muassa lausunnoissaan MmVL 11/1995 vp, MmVL 3/1996 vp ja MmVL 3/1999 vp) vastustanut toimenpiteitä, jotka saattaisivat johtaa kasvua edistävien hormonien käytön sallimiseen tai kasvua edistävillä hormoneilla käsiteltyjen eläinten lihan tuonnin sallimiseen. Kuluttajien, tuottajien, jalostusteollisuuden ja kaupan edustajat, joita on tuolloin kuultu valiokunnassa asiantuntijoina, ovat vaatineet, että Suomi pysyy hormonien käytössä ehdottoman kiellon kannalla. Kannanotoissaan valiokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa niihin vaikeuksiin, joita liittyy kotieläintuotannon lisäämiseen käytettyjen hormonien kansanterveydellisten haittavaikutusten arviointiin. Näillä perusteilla valiokunta on vastustanut myös hormonien käytön uudelleen arviointia ja vaatinut — sen varalta, että uudelleen arviointi mahdollisesti toteutuisi — kuluttajien näkökantojen säilyttämistä arviointiperusteena. Kuluttajien taholta asiassa on terveydellisten näkökohtien ohella painotettu eläinsuojelullisia näkökohtia eli sitä, että liha on tuotettu eettisesti oikein.

Lausunnossaan valtioneuvoston selvityksestä EY:n hormonien käyttökieltoa koskevista WTO-päätöksistä 27.4.1999 (MmVL 3/1999 vp) valiokunta totesi, että yhteisön tulee ensisijassa varmistaa kuluttajien terveyden korkeatasoinen suojelu. Samalla valiokunta korosti sitä, että lihan osalta on kuluttajien luottamus jo nyt heikentynyt yhteisönkin alueella tuotettuun lihaan nähden BSE-taudin sekä sikaruton vuoksi. Tuontikiellon poistaminen heikentäisi entises-

tään kuluttajien luottamusta, mikä vähentäisi entisestään lihankulutusta EU-maissa. Tästä puolestaan seuraisi vaikeuksia markkinoilla ja sitä kautta niin lihantuotannolle kuin -jalostustoiminnalle. Suomen tuotanto-olosuhteista johtuen tästä seuraa erityisiä vaikeuksia kotieläintuotannosta riippuvaisille alueille. Vaikka lihan merkintäjärjestelmä (alkuperämaa ja tuotantotapa) vaadittaisiinkin käyttöön otettavaksi myös yhteisön alueelle tuotavalle lihalle, merkintäjärjestelmä ei kaikilta osin ulottuisi kuluttajille saakka, sillä suurkeittiö- ja raaka-ainekäytössä sekä ravintoloissa ei merkintää edellytettäisi. Lihan alkuperää onkin näiltä osin täysin mahdotonta valvoa. *Viimeksi mainitussa lausunnossa esitetyn kannan mukaisesti valiokunta edellyttää uudelleen, että Suomi vastustaa kasvua edistävillä hormoneilla käsiteltyjen eläinten lihan tuontikiellon poistamista.* Lisäksi valiokunta toteaa, että se on jo aikaisemmin edellyttänyt (MmVL 2/1998 vp), että huolehditaan siitä, ettei edes välillisesti sitouduta siihen, että tulevaisuudessa joudutaan avaamaan EU:n markkinat sellaisille elintarvikkeille, jotka on käsitelty nyt Yhdysvalloissa käytössä olevin menetelmin (muun muassa lihan säteilyttäminen ja dekontaminaatio esimerkiksi kloorilla), joita EU:ssa ei nykyisin sallita.

Ympäristövaikutusten osalta maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että se on eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota pohjoisten vahvuuksemme, erityisesti laatutekijöiden, hyödyntämiseen elintarviketaloudessa. Siten valiokunta on aikaisemmissa kannanotoissaan pitänyt tärkeänä, että Suomi pyrkii yhteisön lainsäädäntöä kehitettäessä ja järjestelmiä täytäntöönpantaessa riittävän korkeaan suojatasoon ympäristönsuojelussa, jotta elintarvikkeiden korkea laatu ja ympäristön puhtaus voidaan säilyttää ja samalla Suomen kilpailuetua hyödyntää. Valiokunta toteaa lisäksi, että Suomi sai Euroopan unioniin liittyessään oikeuden säilyttää eräät yhteisön säädöksiä tiukemmat ympäristönsuojelusäännöksensä (mm. lannoitteiden alhaisempi kadmiumpitoisuus). *Valiokunta edellyttää, että Suomi vastustaa mahdollisia vaatimuksia myönny-*

tyksistä maatalouteen liittyvissä ympäristönsuojelukysymyksissä.

Lopuksi

Valiokunta toteaa myös, että EU:n liikkumavara Millenium-kierroksen maatalouskauppaa koskevissa tukineuvotteluissa on hyvin pieni. Tästä syystä on tärkeää, että eduskuntaa pidetään WTO-neuvottelujen kaikissa vaiheissa ajan tasalla. Neuvottelut eivät saa johtaa sellaisiin tukileikkauksiin, jotka asiallisesti ottaen johtaisivat Agenda 2000 -paketin avaamiseen. Tämän ohella on tärkeää, että seurataan myös samanaikaisesti WTO-neuvottelujen rinnalla meneillään olevia yhteisön laajenemisneuvotteluja, koska niissä saatetaan joutua ratkaisuihin, joilla on vaikutuksensa Millenium-kierroksen maatalouskauppaakoskevien neuvottelujensisältöön.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

ettei valiokunnalla ole sinänsä huomauttamista valtioneuvoston kantaan,

mutta edellyttää oman toimialansa osalta erityisesti,

1) että neuvotteluissa otetaan Suomen kaltaisissa maissa maatalouden harjoittamiseen vaikuttavat ilmastolliset ym. erityispiirteet huomioon siten, että käytettävissä on jatkossakin sellaisia tukiratkaisuja, jotka mahdollistavat maatalouselinkeinon harjoittamisen myös näillä tuotantoedellytyksiltään heikommilla tuotantoalueilla ja

2) että SPS-sopimusta koskevissa kysymyksissä Suomen tulee kaikin keinoin estää sellainen sopimuksen mahdollinen tarkistaminen, joka johtaa markkinoilla olevien elintarvikkeiden laadun heikkenemiseen tai laatua koskevien varotoimenpiteiden heikentämiseen, sekä

3) että Suomi vastustaa kasvua edistävillä hormoneilla käsiteltyjen eläinten lihan tuontikiellon poistamista ja

4) että suuri valiokunta saattaisi tässä lausunnossa muutoinkin esitetyn valtioneuvoston tietoon.

Helsingissä 10 päivänä kesäkuuta 1999

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Timo Kalli /kesk
vpj. Kari Rajamäki /sd
jäs. Nils-Anders Granvik /r
Pertti Hemmilä /kok
Matti Kangas /vas
Tapio Karjalainen /sd
Jyrki Katainen /kok
Marja-Leena Kemppainen /skl

Katri Komi /kesk
Jari Koskinen /kok
Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Eero Lämsä /kesk
Erkki Pulliainen /vihr
vjäs. Olli Nepponen /kok
Pekka Vilkuna /kesk.